

SPRAWOZDANIA

Międzynarodowa konferencja naukowa „W kręgu problemów antropologii literatury. Świat rzeczy w literaturze”, Białystok, 21–23 września 2014 r.

W dniach 21–23 września 2014 roku odbyła się druga edycja cyklicznej międzynarodowej konferencji naukowej organizowanej przez Katedrę Współczesnej Literatury Rosyjskiej Instytutu Filologii Wschodniosłowiańskiej Uniwersytetu w Białymstoku. Wzięło w niej udział ponad siedemdziesiąt osób, wśród których znaleźli się badacze z wielu krajów: Białorusi, Litwy, Łotwy, Polski, Rosji oraz Ukrainy.

Konferencję otworzyła i powitała zebranych gości przewodnicząca Komitetu Organizacyjnego prof. dr hab. Wanda Supa. Następnie profesor Supa poinformowała, że jest to drugi etap konferencji w ramach ogólnego tematu, dotyczącego zagadnień antropologii literatury, z motywem przewodnim „Świat rzeczy w literaturze”. Pierwszy etap odbył się w Grodnie na Uniwersytecie im. Janki Kupały w dniach 18–20 września 2014 roku. Temat przewodni tego etapu brzmiał „Антропологические сдвиги как результат переломных эпох и их отражение в литературе” („Zmiany antropologiczne jako rezultat epok przełomowych i ich odzwierciedlenie w literaturze”). Grodzieński Uniwersytet gościł ponad stu uczestników z Białorusi, Łotwy, Polski, Rosji i Ukrainy, którzy obradowali w sześciu sekcjach. Znaczna część uczestników wzięła udział w dwóch etapach konferencji i wystąpiła z dwoma referatami, część tylko w konferencji białostockiej.

Podczas obrad plenarnych uczestnicy mieli możliwość wysłuchania pięciu referatów. Obrady plenarne zainaugurowało wystąpienie pracownika Uniwersytetu Jagiellońskiego profesora Wasilija Szczukina, pt. *В этой маленькой корзинке есть помада и духи... Вещный мир детских считалок*. W referacie szczególną uwagę zwrócono na świat rzeczy w rosyjskich dziecięcych wyliczankach. Autor wystąpienia dokonał próby określenia kryteriów, według których dzieci włączają wybrane przedmioty do swojego „świata zabaw”. Następny referat przedstawiła prof. Wanda Supa nt. *Пространство mieszkalna a społeczna mentalność w prozie rosyjskiej XX i XXI wieku*. W referacie krótko omówiono literackie i antropologiczne konotacje pojęcia „dom” i różnego rodzaju przestrzeni mieszkalnej. Następnie prof. Supa skupiła się na analizie obrazów mieszkań komunalnych, porzeczanych przez większość pisarzy rosyjskich jako przestrzeni dla ich mieszkańców niszcząca. Niektórzy prozaicy (I. Grekowa, J. Czyżowa) dostrzegli jednak także zbawczą siłę przymusowego sąsiedztwa. Z kolejnym referatem, zatytułowanym *Он-позиция голый/одетый (человек) в культурологическом измерении*, wystąpiła

prof. Tatiana Avtukhovich, reprezentująca Grodzieński Uniwersytet im. Janki Ku-pały. W referacie zostały przedstawione zagadnienia związane z opozycją kategorii nagość/ubiór. Poruszono kwestie tradycyjnego (konserwatywnego) i jednocześnie nowoczesnego („wyzwolonego”) postrzegania opozycji nagość/ubiór. Na przykładzie stale zmieniającej się skali wartości i tym samym zmieniającego się stosunku do tej kategorii autorka referatu wskazuje na niezwykle skomplikowaną sytuację kulturową, w jakiej znalazł się człowiek na przełomie XX–XXI wieku. Następnie referat pt. *Symbolika rekwizytów w białoruskim dramacie współczesnym* zaprezentowała dr hab. Beata Siwek, badaczka z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Artykuł został poświęcony symbolice rekwizytów teatralnych. Swoją uwagę autorka skoncentrowała na tekstach wybranych dramatopisarzy białoruskich takich jak: Siarhiej Kawalou, Ihar Sidaruk, Ales Dudar, Mikola Arachousky. Zdaniem badaczki utwory te w najbardziej wyrazisty sposób sygnalizują ogromny potencjał znaczeniowotwórczy zawarty w rekwizytach. Na zakończenie sesji plenarnej wysłuchano prelekcji profesora Jurija Łabynceva nt. *Современное интернетвидение героики защитников крепости Осовец как кибертекст*, w której przedstawiono ideę cybertekstu.

Następnie odbywały się obrady w trzech sekcjach tematycznych. W sekcji pierwszej omawiano problemy związane z szeroko rozumianym zagadnieniem domu i bezdomności. Wystąpienia prelegentów cechowała różnorodność tematyczna, podejmowano zagadnienia dotyczące zarówno literatury rosyjskiej, jak i polskiej (Beata Morzyńska-Wrzoszek (Bydgoszcz), *Doświadczenie zamieszkiwania bez zadomowienia. Na przykładzie poetyckiej twórczości Julii Hartwig*, Irmina Fornalska (Kielce), *Próby oswojenia bezdomności w poezji Zbigniewa Herberta*), w związku z czym nawiązał się niezwykle interesujący dialog kultur i literatur. Ożywiona dyskusja towarzyszyła każdemu referatowi. Szczególne zainteresowanie wzbudziły artykuły poświęcone współczesnej dramaturgii (Jelena Lepishova (Mińsk), *„Драматургия, которая есть, на сцене театра, которого нет” (сценическое время-пространство новейшей русскоязычной драмы Беларуси в постановках „Свободного театра”*) i „prozie wiejskiej” na przykładzie twórczości Wasilija Szukszyna (Natalia Kovtun (Krasnojarsk), *„Изба – квартира – перекресток”: к вопросу о самоопределении героев в поздних текстах В.М. Шукшина*). Równie interesujące były pozostałe wystąpienia: Ludmila Avdeychik (Mińsk), *Символика „небесной обители” в поэзии В.С. Соловьева*, Janina Soldatkina (Moskwa), *Категория „дом/бездомность” в романах М.А. Булгакова и романе М. Петросян „Дом, в котором...”*, Anna Bulgakova (Grodno), *Дом и бездомье: топос Дом в пьесе Л. Андреева „Жизнь человека”*, Ludmila Gardanova (Grodno), *Топос „дом” в поздней лирике Ярослава Ивашкевича*, Grażyna Król (Gdańsk), *Bezdomność Andrzeja Babińskiego*, Marta Niedziela-Janik (Katowice), *Obraz bezdomności в творчестве Нины Садур*, Olesia Nikitina (Daugavpils), *Дом в сказках Леонида и Ирины Тютчевых „Зоки и Бада” и „Школа Зоков и Бады”*, Weronika Biegluk-Leś (Białystok), *Deformacje przestrzeni domu в „Дзiewczynіе моісh марзеі” Ніколаја Колады*, Irina Sereda (Mińsk), *Дом и бездомность в художественном мире В. Макачина 1990-х–2010-х*, Svetlana Liasovich (Poleć), *Метафары дома і бяздомнасці ў сучаснай беларускай літаратуры*, Paulina Charko-Klekot (Katowice), *Дом, в котором не можна жыć. Prowincjonalna*

Rosja oczami współczesnych dramaturgów, Anna Tyka (Katowice), *W pułapce codzienności. Przestrzeń domu w dramaturgicznej twórczości Olega i Władimira Pręśniakowów*, Marija Kozlova (St. Petersburg), *Описание интерьеров в произведениях современной массовой литературы России как выражение метафорической бездомности героев*, Ewa Pańkowska (Białystok), *Мир умирающей российской деревни в творчестве „новых реалистов” (на материале романов: „Санька” Захара Прилепина и „Елтышевы” Романа Сенчина)*, Natalia Knekht (Moskwa), *Антропология взгляда: человек в меняющейся городской среде, новые формы чувственного опыта и борьба за читательское внимание*, Andrey Teslia (Chabarowsk), *„Русский консерватор” в ракурсе поведенческих моделей*, Sergey Preobrazhenskiy (Moskwa), *Зимородок-гальциона как символ утраченного и обретаемого дома*, Dina Dudinskaја (Mińsk), *Апофатическое познание в тексте культуры: От Царства небесного к ттоническим мирам современности*, Birute Merzhvinskite (Wilno), *Дорога как дом в современном литовском романе*, Nadzieja Monachowicz (Białystok), *Houses in the lives of Doris Lessing’s heroines*.

Tematem sekcji drugiej była antropologiczno-literacka semantyka rzeczy oraz kwestia śmieci jako problemu współczesnej cywilizacji. W związku z tym część wystąpień poświęcono relacji człowiek – przyroda (środowisko naturalne). Autorzy zwrócili uwagę na niezwykle istotny we współczesnym „zaśmieconym” świecie problem ekologii (Tatiana Obukhova (Moskwa), *Экологический дискурс и Robinsonада*, Iwona Zdanowicz (Białystok), *„Природный человек” в русской прозе XX века в контексте вечного мира*), a także na wieloznaczności samego pojęcia „śmieci” (Kira Gordovich (St. Petersburg), *Мотивы и образы книги Л. Улицкой „Священный мусор”*). Kolejną grupę stanowiły referaty traktujące o roli i znaczeniu rzeczy w życiu człowieka (Matylda Chrzęszcz (Kraków), *Samowar jako метафора domu в творчестве росыjsких писарзу XIX w.*, Anna Kononova (Mińsk), *Полярная энтропия светоизображения в живописи белорусских художников рубежа XX–XXI веков*, Elwira Michalska (Lublin), *В мире предметов и их символик в масонской идеологии („Золотой прут” Михаила Хераскова)*, Walentyna Jakimiuk-Sawczyńska (Białystok), *Эстетическая обстановка жизни Тэффи*, Olga Barash (Moskwa), *Метафизика вещи в творчестве „бездомных” поэтов (З. Херберт и И. Бродский)*, Natalia Polokhova (Dniepropietrowsk), *Речовий світ людини в новелістиці Г. Тарасюк та Л. Тарнашинської*, Monika Knurowska (Kraków), *Świat rzeczy w zbiorze opowiadań Asara Eppela „Trawiasta ulica”*, Olga Nikiforova (Grodno), *Рэчы, дарэгія сэрцу, у мастацкім свеце лірычнай прозы Янкі Брыля*, Rafał Siwicki (Toruń), *Magiczny świat rzeczy w twórczości Czyngiza Ajtmatowa*, Valentina Bondarenko (Moskwa), *Вещная среда в традиционных русских колыбельных песнях*, Iwona Mityk (Kielce), *Kondycja rzeczy a kondycja ludzka w wybranych opowiadaniach Andrzeja Stasiuka*, Irina Kropivko (Dniepropietrowsk), *Вещный мир человека в создании метафорического художественного пространства в произведениях С. Поваляевой*, *„Экзюмация города” и М. Тулли „Сны и камни”*, Anna Sinickaја (Samara), *„При помощи вещей”: сюжет как rebus в новейшей драме*, Jevdokija Nesterova (Moskwa), *Золотая окружность: вещная судьба мира (образ золотой окружности в фэнтези: „Властелин Колец” Дж. Р. Р. Толкиена*, *„Волшеб-*

ник *Земноморья*” У. ЛеГуин и „Бесконечная книга” М. Энде), Irina Kogan (Samara), *Вещный мир современной отечественной детской поэзии*, Weronika Dulęba (Gdańsk), *Jak kocha kamień? Status przyrody nieożywionej w wybranych utworach Marii Sadowskiej*, Jurij Podkovyrin (Kemerowo), *Смысловые параметры художественного пространства в современной русской и польской драме*, Valentina Bilacka (Dniepropietrowsk), *Функція речі в ритуалі та повсякденному житті в сучасних українських історичних романах у віршах*. Wśród analizowanych utworów, oprócz rosyjskich, polskich i białoruskich, pojawiły się także przykłady z literatury czeskiej (Dorota Żygadło-Czopnik (Wrocław), *„O czym rzecz są rzeczy”, czyli wspomnienia rodzinne w powieści Jany Šrámkovéj „Zazemie”*) oraz postjugosłowiańskiej (Magdalena Ślawska (Wrocław), *Przeszłość zaklęta w przedmiotach. O poszukiwaniach pamięci zbiorowej i tożsamości w prozie postjugosłowiańskiej*).

W ramach sekcji trzeciej „Doświadczenie ciała, relacje ze światem techniki” zaprezentowane zostały referaty dotyczące relacji człowiek–maszyna: Anastasija Lipinskaya (St. Petersburg), *Что значит быть человеком? Тело и машина в новеллизациях ролевой игры „Warhammer”*, Natalia Gorodniuk (Kijów), *Мотив адской машины в модернистском романе 20–30-х гг. XX в.: компаративные аспекты*. Interesujący referat pt. *Метафизика искусственного тела в новеллах Р. Брэбери* wygłosiła Nina Moroz (Moskwa). Badaczka wybrała twórczość amerykańskiego prozaika Ray Bradbury’ego, klasyka gatunku *science fiction*. W jej artykule oprócz kwestii wzajemnego przenikania się świata ludzi i robotów pojawił się także biblijny motyw zmartwychwstania, jak i zagadnienie nierozzerwalnej więzi duszy i ciała. Dużą grupę stanowiły artykuły, w których rozpatrywano klasyczny już motyw drogi (Tatiana Komarovskaya (Mińsk), *Архетипы Дома и Дороги в романе Д. Смайли „Частная жизнь”*, Nadezhda Zlobina (Moskwa), *Метафора дома и дороги в поэме А.Т. Твардовского „Дом у дороги”*, Anna Toczyńska-Pęksa (Rzeszów), *Мотив дороги в лирике Piotra Wiaziemskiego*, Vera Shulgan (Krzemieniec), *Перехрестя шляхів: життєві та поетичні дороги І. Я. Франка*). Podczas obrad sekcji trzeciej wystąpili również: Marta Zambrzycka (Warszawa), *Alkohol, kawa i papierosy. Znaczenie używek w powieści kryminalnej*, Liubov’ Kuryshcheva (Nowosybirsk), *Сюжет о составной красавице в русской литературе XVIII–XIX вв.*, Neonila Pawluk (Lublin), *Печаль воспоминаний... Пространство – время – телесная проксемиа в рассказе „Поздний час” Ивана Бунина*, Irina Plekhanova (Irkuck), *Метаморфозы тела в одноактной драматургии Л. Петрушевской*, Irina Isakova (Moskwa), *Список действующих лиц, костюмы и их функции в формировании восприятия пьесы читателем и зрителем в пьесе А.Н. Островского „В чужом пиру похмелье” и одноименном спектакле А. Коршунова*, Irina Rozhdestvenskaya (Dniepropietrowsk), *„Plaszcz” М. Gogola i „Носна koszula mojej matki” Krystyny Kofty: topos i narracja*, Jelena Gulevich (Grodno), *Монтаж как литературно-художественный принцип в творчестве А. Бирса*, Larisa Shchavinskaya (Moskwa), *Источники создания и массовая рецепция современных марийных текстов от иконных надписаний до мультимедийных пространств на примере отображения чуда явления Богоматери в Августовских лесах осенью 1914 г.*, Andrey Mardanov (Noworołock), *Феномен замещающей реальность симуляции в творчестве Мартина Эмиса*,

Tatiana Svetashova (Mińsk), *Новые твёрдые поэтические формы в русскоязычном Интернет – пространстве.*

21 września 2014 r. uczestnicy konferencji wzięli udział w wycieczce, której głównym punktem było zwiedzanie zabytków Białegostoku.

Wysoki poziom merytoryczny, bogactwo tematyczne oraz mnogość ujęć prezentowanych zagadnień dały szansę wszystkim uczestnikom konferencji na wzbogacenie własnej wiedzy o doświadczenia innych badaczy. Problematyka nie została do końca wyczerpana, co daje nadzieję na kontynuację spotkań.

*Ewa Pańkowska
Iwona Zdanowicz
Białystok*